

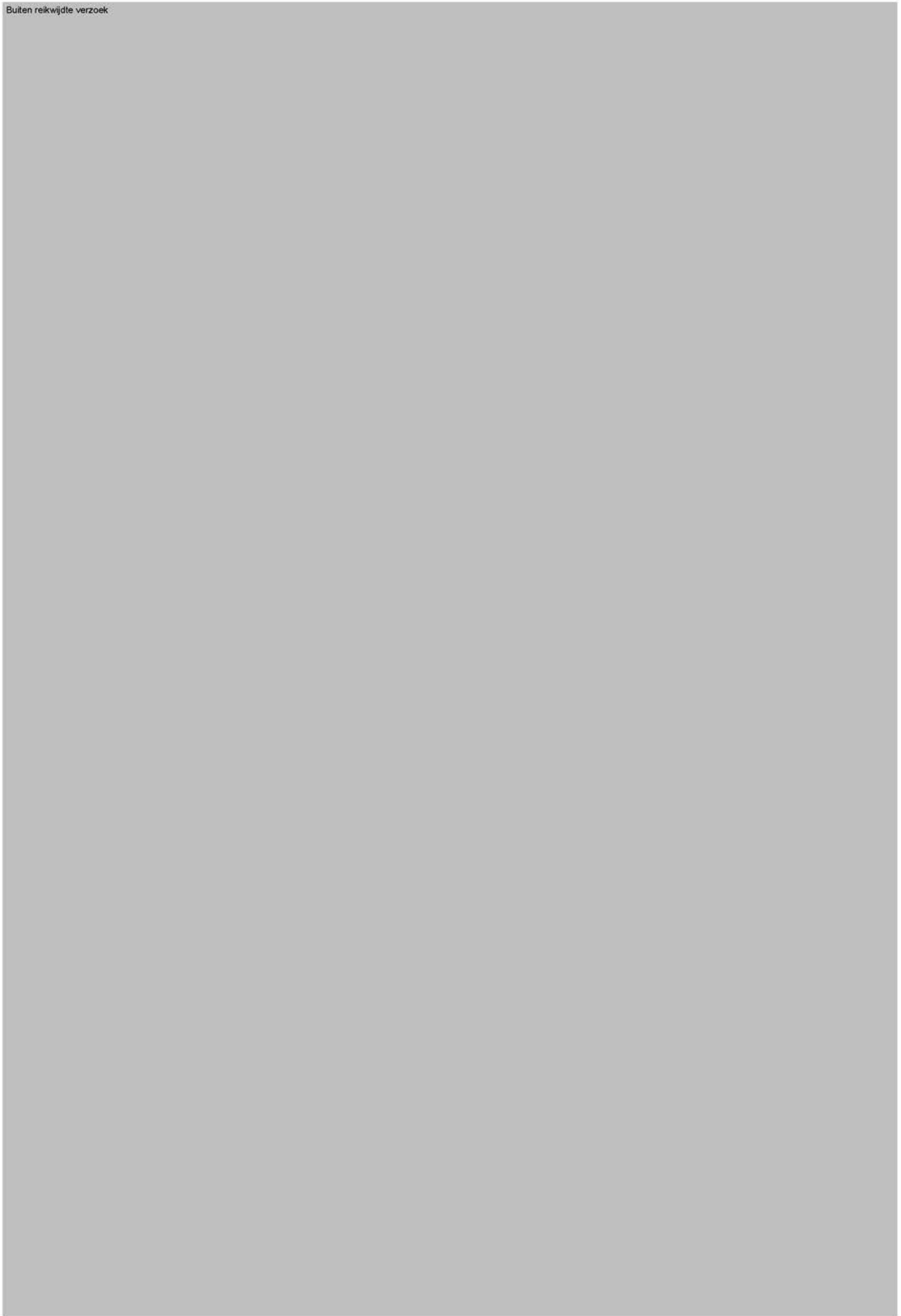

Versie dd 2 september 2011

Q&A's AO 7 september 2011

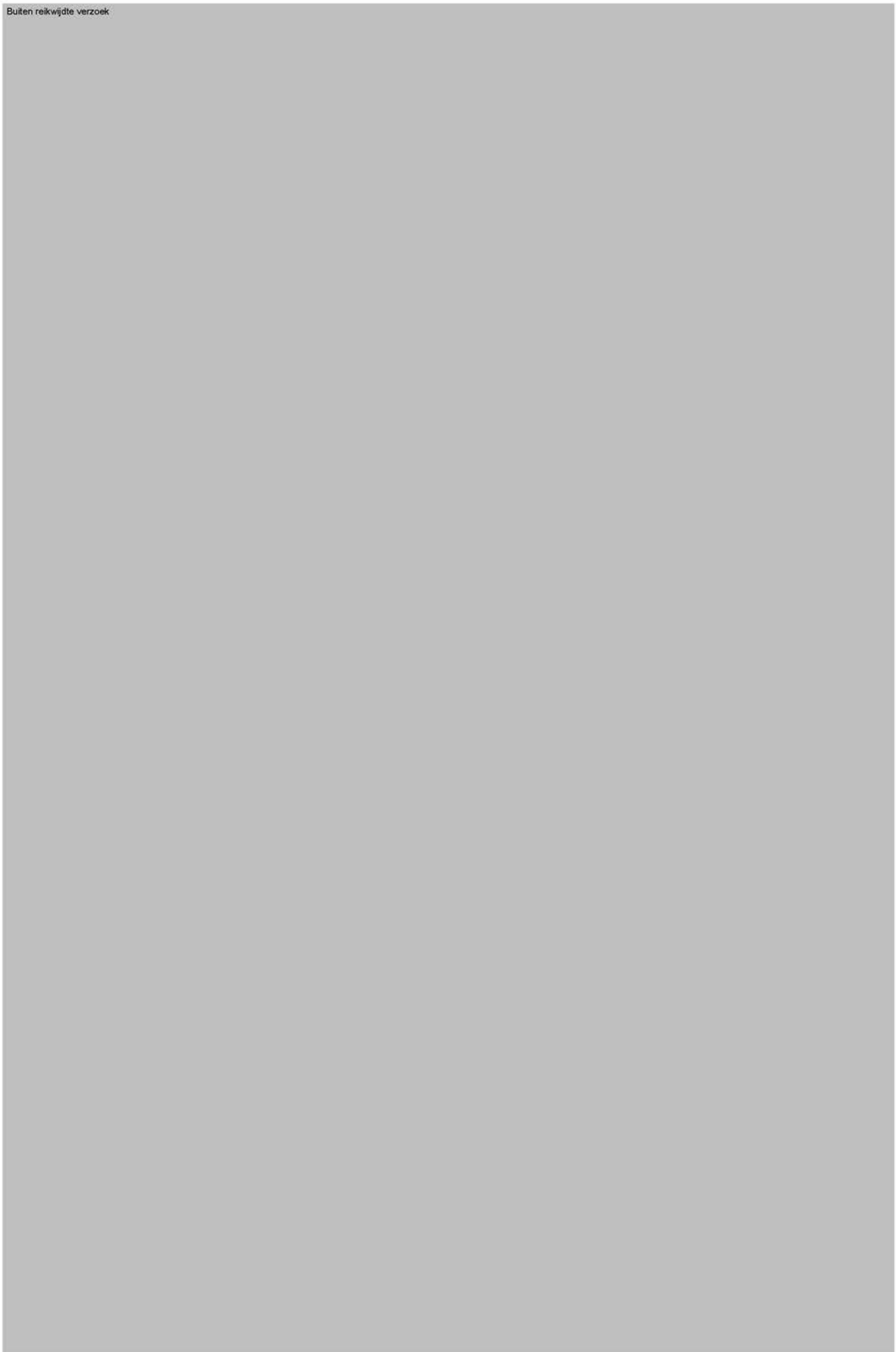
Buiten reikwijdte verzoek

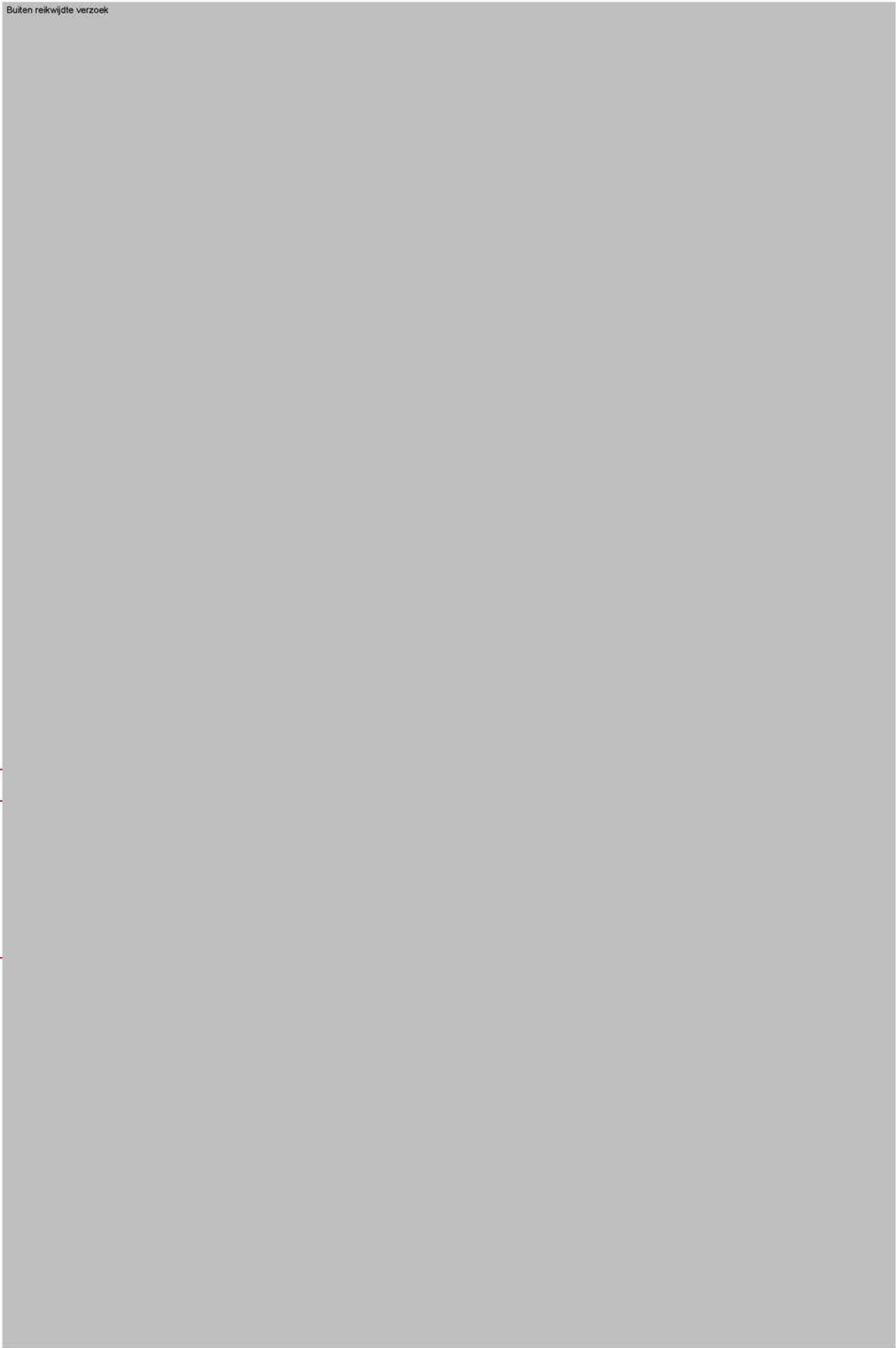

|

|

Vertical line segment on the left margin.

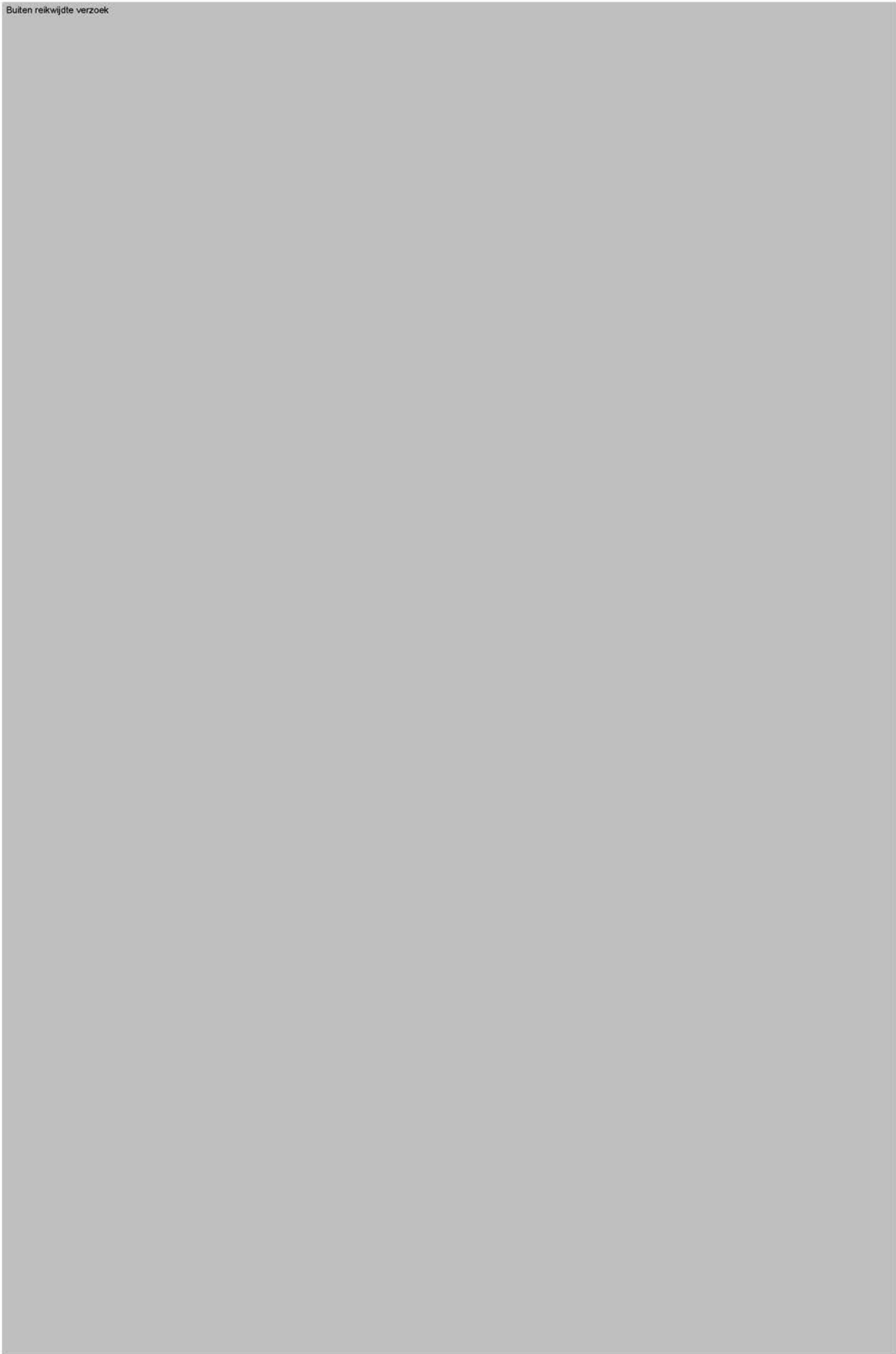
Vertical line segment on the left margin.

Red dot on the left margin.

Red dot on the left margin.

Red dot on the left margin.

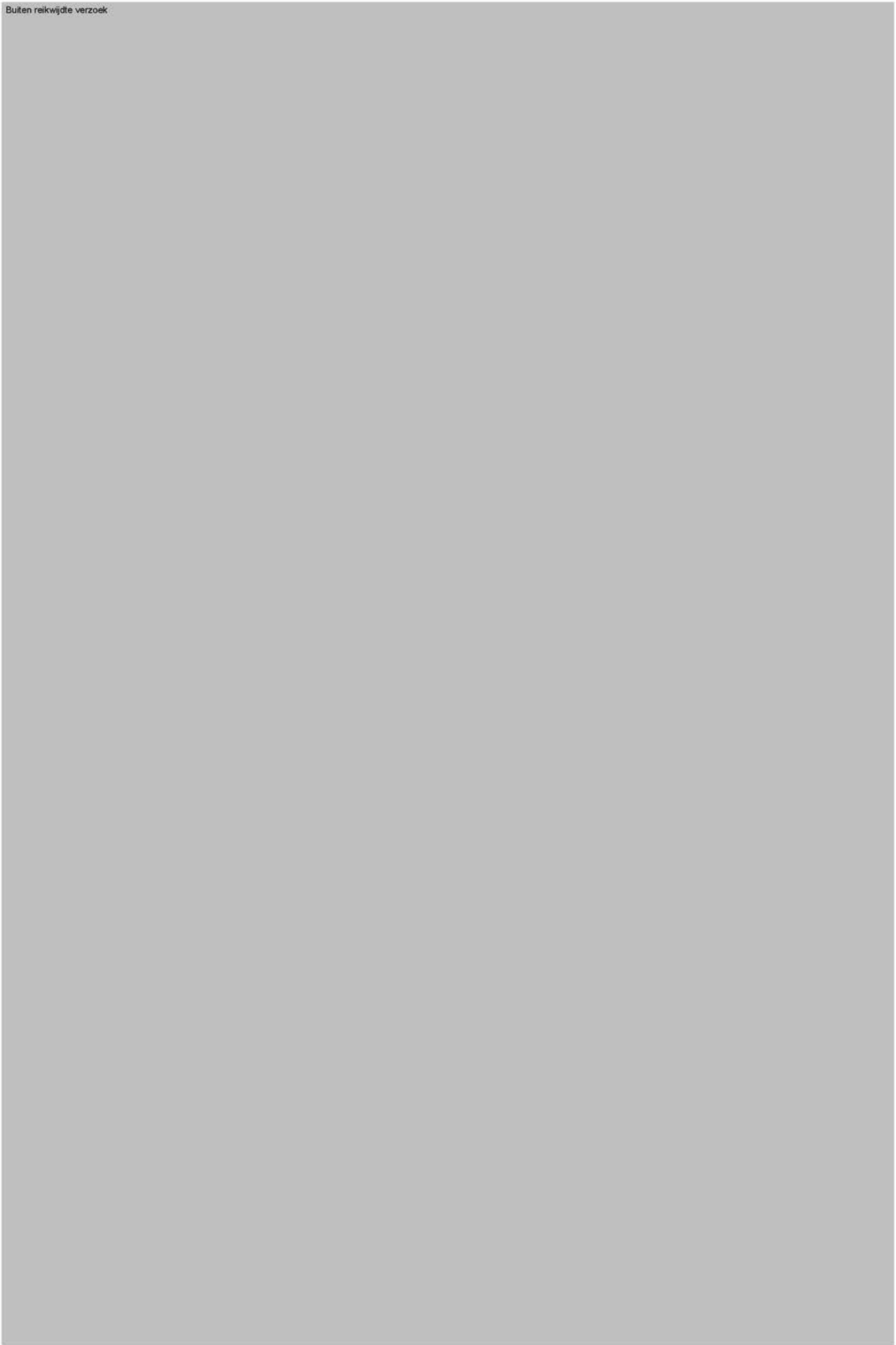
Vertical line segment on the left margin.

|

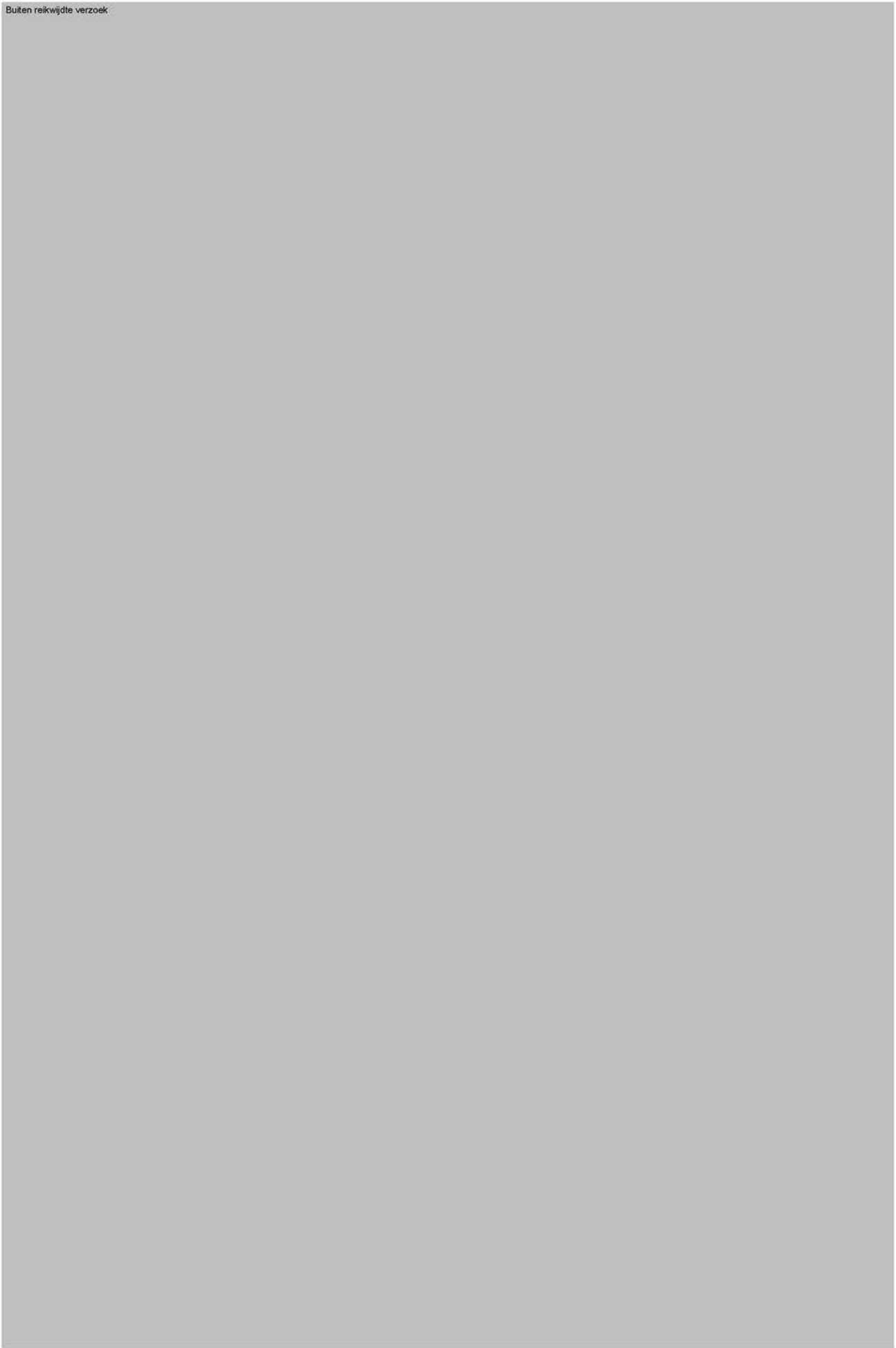
|

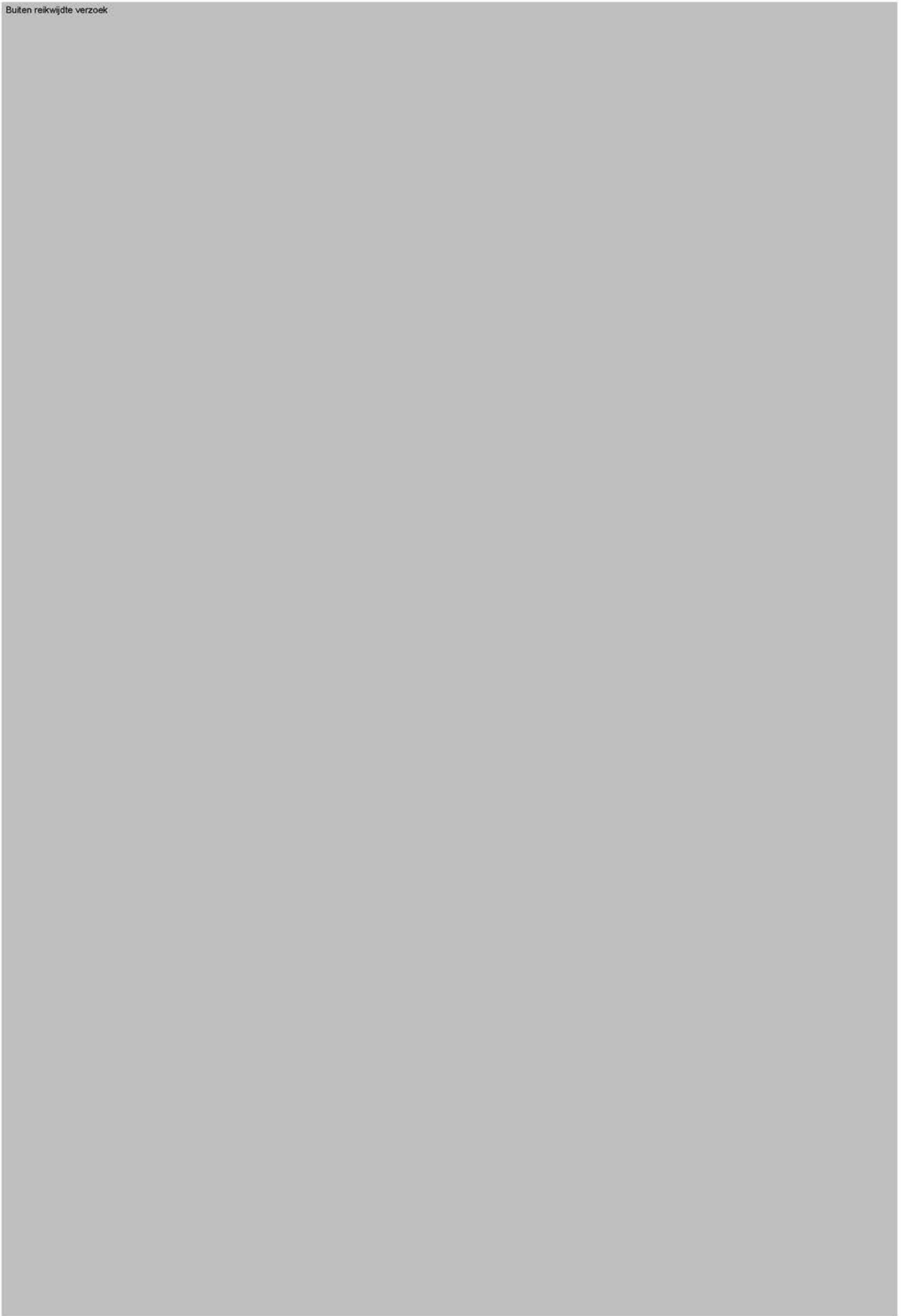
|

|

|

|

|

|

|

|

|

|

|

|

OOnderdeel BIJENSTERFTE

Blok

Ondernomen acties ivm neonicotinoïden en bijensterfte

ACTIES

- 1) het Ctgb heeft op mijn verzoek een herbeoordeling uitgevoerd van de meest tot bezorgdheid aanleiding gevende middelen en dan specifiek gekeken naar subletale effecten op bijen, volgens de nieuwste in de EU beschikbare wetenschappelijke methoden. De conclusie is dat er aanpassingen van gebruiksvoorschriften nodig waren voor 13 gewasbeschermingsmiddelen voor het professionele gebruik. Schorsingen en intrekkingen van professionele toelatingen zijn niet nodig gebleken.
- 2) Tussentijds heb ik nog eens heel goed gekeken naar een 3-tal toepassingen voor het niet-professionele gebruik, waar ik zorg had.
- 3) Zowel het Ctgb als de nVWA zijn gevraagd mij breder te adviseren over de toelating van middelen voor het niet-professionele gebruik in het algemeen.
- 4) Op mijn verzoek heeft de WUR, samen met NCB (Nederlands Centrum Bijenonderzoek) en EIS (Stichting European

Invertebrate Survey – Nederland), een aanvullend onderzoek naar de relatie tussen bijensterfte en neonicotinoïden versneld ingezet.

5) Er is ook een onderzoek door WageningenUR i.s.m. Universiteit Gent en VU Amsterdam uitgevoerd naar alle openbare wetenschappelijke literatuur over deze stoffen en bijensterfte. De resultaten ervan hoop ik u dit najaar te sturen.

6) Onder druk van de nVWA is de campagne voor een gewasbeschermingsmiddel waarin dat middel als 'bijenvriendelijk' werd omschreven door de adverteerder beëindigd. Als weer zo'n advertentie wordt geplaatst zal de nVWA een boete opleggen.

7) Het RIVM heeft samen met het Ctgb gekeken naar (een wetenschappelijk artikel over) de vermeende risico's van 'neonicotinoïdemiddelen' op de gezondheid van de mens en mij daarover geadviseerd. Uw Kamer is geïnformeerd.

Blok 1: niet-professionele middelen

Opheffing schorsing van 3 toelatingen voor niet-professioneel gebruik van middelen op basis van imidacloprid.

Waarom houdt u de schorsing niet overeind? Uw eigen nVWA geeft in haar advies aan u aan dat de restrictiezinnen op etiketten voor niet-professionele gebruikers beperkt handhaafbaar zijn omdat overtredingen lastig zijn vast te stellen.

- nVWA zegt dat de aangepaste restrictiezin beter naleefbaar is, omdat deze simpeler is en beter te begrijpen, terwijl de essentie van de restrictie hetzelfde is gebleven.
- De nVWA schat de kans op blootstelling van honingbijen laag in voor dit gebruik (minder dan 1% van de totale afzet van middelen gebaseerd op imidacloprid en deels is sprake van aangieten; honingbijen worden vooral gehouden buiten de bebouwde kom).

Waarom volgt u Denemarken niet in haar beslissing om slechts aangietbehandelingen voor niet professioneel gebruik toe te laten? Die kennen geen drift!

- Spuittoepassingen mogen in NL ~~volgens nieuwe regels a~~alleen gebruikt worden als de gewassen *niet* aantrekkelijk zijn voor bijen, namelijk als er geen bloemen en bloemknoppen aanwezig zijn.
- Het risico van de middelen die nu zijn toegelaten acht het Ctgb hiermee aanvaardbaar.

Niet-professionele middelen worden niet gehandhaafd, daar verandert een WG niets aan

- ~~b~~Bij de toelating van deze middelen wordt er rekening mee gehouden dat toepassers niet geschoold zijn in het gebruik van middelen en dat de handhaving bij particulieren minimaal is.
- ~~D~~de minimale controle inspanning bij particulieren vloeit voort uit een risicoanalyse: het risico is zeer beperkt (~~de ernst van een overtreding is beperkt;~~ de kans op overtreding wordt eveneens als beperkt ingeschat)
- ~~D~~de aangepaste 'gebruiksvoorschriften van de betreffende niet-professionele middelen zijn beter naleefbaar en uitvoerbaar volgens de nVWA
- nVWA geeft aan dat het risico van blootstelling door onjuist gebruik beperkt is door geringe afzet van niet-professionele middelen (< 1%) en doordat deels sprake is van een aangietbehandeling (geen drift).

- **U**itgangspunt is dat de niet-professionele gebruiker (de burger) het etiket leest en er naar handelt
- **U**it een enquête van de EU over het begrip van etiketten en het veilige gebruik van chemicaliën (Special Eurobarometer 360, mei 2011) onder consumenten van alle lidstaten blijkt o.m. dat
 - 90% van de Nederlandse deelnemers aangeeft het belangrijk te vinden om gebruiksaanwijzingen goed te lezen en op te volgen.
 - 58% geeft vervolgens aan instructies daadwerkelijk zelf te lezen.
 - Daarvan zegt 85% deze instructies dan geheel op te volgen.

Gebruik niet-professionele middelen ten algemene sterk inperken of verbieden; gebruikers zijn immers niet geschoold om om te gaan met in potentie gevaarlijke middelen!

- Ik ben al samen met de stakeholders (producenten gewasbeschermingsmiddelen) in gesprek óf het wenselijk en noodzakelijk is om het bestaande beleid tegen het licht te houden en zo ja op welke wijze er dan aanpassingen in het beleid moeten komen
- Ik heb hierover advies gevraagd aan nVWA en Ctgb.
- Ctgb verleende geen toelating voor deze middelen als de werkzame stofziften als giftig en zeer giftig zijn geclassificeerd, thans is in het Bgb vastgelegd (Staatsblad nr. 377, 2011) dat ook geen toelating meer wordt verleend als het middel in de EU is ingedeeld als kankerverwekkend, mutageen of vergiftig voor de voortplanting.
- Ctgb/^{5.12.6} En wat is er geregeld over beschermingsmiddelen zoals handschoenen, (vol-)gelaatsmaskers etc.?
- Ten principale is het trouwens nu al zo dat bij de beoordeling van de middelen voor niet-professioneel gebruik rekening wordt gehouden met het feit dat ze door niet-deskundigen gebruikt worden.

Blok 2: Professionele middelen

Herbeoordeling Ctgb

Kunt u het verschil tussen het Ctgb-rapport en de Ctgb website toelichten vwb middelen die een aanvulling behoeften van risicoreducerende maatregelen?

(5.12.e)

Ctgb maakt addendum/erratum bij hun herbeoordelingsrapport (oplevering voorzien voor maandag 5 september bij ons)

[De website is aangepast. Inhoud van het rapport is correct. Er was een redactionele fout geslopen in de overzichtstabel Bijlage VII, waardoor de aantallen in hoofdstuk 4 conclusies niet correct waren. Erratum wordt maandag verzonden.](#)

Wat houden de risicoreducerende maatregelen en gebruiksbepalingen in?

- In herbeoordelingsrapport Ctgb zijn alle risicoreducerende maatregelen per middel beschreven
- Ik noem enkele voorbeelden:
 - eExtra driftreducerende maatregelen zoals spuitdoppen en spuitapparatuur.
 - Spuittoepassing mag nog slechts eenzijdig in de laatste bomenrij.
 - De periode van toepassing is beperkt (alleen na de bloei).
 - r

Wat zijn de rechtsgevolgen van de herbeoordeling voor de toelatinghouder? Compenseert u de toelatinghouders financieel?

- Toelatinghouders hebben zelf aan het Ctgb gevraagd om een wijziging van de wettelijke gebruiksvorschriften en gebruiksaanwijzingen (WG/GA).
- Er is geen sprake van bezwaren en/of compensatie-aanvragen door de toelatinghouders.

Handhaving nieuwe gebruiksvorschriften neonicotinoiden?

- Etiketten van deze middelen zijn **per ??** 2011 aangepast (los vel bij het middel). [Ctgb: per 8/13 september loopt opgebruik en aflevertermijn af voor alle herbeoordeelde middelen waar WGGGA van is gewijzigd n.a.v. rapportage.](#)
- Betreffende teeltsectoren en handel worden (door wie?) geïnformeerd door hun koepelorganisaties (LTO, Agrodīs)
- In de brief van 14 juli aan uw Kamer heb ik aangegeven in een bijeenkomst gebruikers en voorlichters te wijzen op de noodzaak van een goede naleving van de regels.

- De (door de nVWA) geactualiseerde lijst van gewassen die aantrekkelijk zijn voor bijen is daarbij een goed hulpmiddel

Wat betekent de opgebruiktermijn? Waarom is deze zo lang?

5.1.2.e

Kent u het interview met wetenschapper-toxicoloog Tennekes in het 'Leidsch Dagblad'? Zo ja, waarom gaat imidacloprid niet van de markt, met al deze u bekende informatie?

- Ctgb heeft hiernaar gekeken
- Ik begrijp dat dhr Tennekes verwijst naar een onderzoek in VS met een vergelijkbaar middel.
- Die vergelijkbaarheid kan echter worden betwijfeld. Het betreft hier onderzoek aan organofosfaten in algemene zin en imidacloprid is geen organofosfaat, en heeft een iets ander werkingsmechanisme.
- Deze informatie geeft het Ctgb geen aanleiding om nu nader onderzoek of herbeoordeling m.b.t. humane effecten te doen.
- Wat betreft de milieuzaken in het artikel: er staat geen nieuwe informatie in, de argumenten van dhr. Tennekes zijn al meegewogen in de herbeoordeling van de risico's voor bijen van de neonicotinoïden.

Moratorium op alle neonicotinoïden

Moratorium van toepassingen van imidacloprid (zaadcoating) voor professioneel gebruik

- De huidige toelatingen zijn veilig bevonden door het Ctgb.
- In sommige gevallen gebruiksrestricties aangescherpt
- In uw Kamer is vaker om een moratorium gevraagd.
- Mijn antwoord was en blijft dat een moratorium voor neonicotinoïden niet nodig is, dat blijkt ook uit de herbeoordeling door het Ctgb.
- Moratoria in het buitenland (~~op zaadcoating (die gingen toch steeds over zaadcoating?)~~ (zaadcoating) zijn altijd gekoppeld aan incidenten met bijensterfte. Die zijn hier niet geconstateerd.

De toelating voor zaadcoating in NL beperkt zich tot mais en bieten. De toelating voor koolzaad is reeds enige jaren geleden ingetrokken omdat koolzaad bevlogen wordt door bijen.

Waarom zijn er slechts 3 neonicotinoïden en fipronil door het Ctgb herbeoordeeld, terwijl er 7 neonicotinoïden zijn toegelaten?

- In Nederland (evenals in Europa) zijn middelen toegelaten op basis van 7 stoffen die tot de chemische klasse van de neonicotinoïden behoren.
- Slechts 3 van deze stoffen zijn acuut zeer toxisch voor honingbijen: clothianidin, imidacloprid en thiamethoxam.
- Daarnaast zijn er middelen toegelaten op basis van fipronil, een stof die geen neonicotinoïde is, maar wel een grote toxiciteit voor honingbijen heeft en persistent is.
- In Europa is in de context van het risico voor bijen in 2010 de plaatsingsrichtlijn aangepast voor clothianidin, imidacloprid, thiamethoxam en fipronil.
- In navolging hiervan is de nationale herbeoordeling van het risico voor bijen gericht op deze vier stoffen.

Zijn de subletale effecten meegenomen in de herbeoordeling? ~~Check Ctgb De onderstaand etekst is te ingewikkeld Als het klopt wat ik denk, dan het liefst zeggen: bij de beoordeling van de middelen in eerste instantie (dus ten tijde van toelating) zijn sublethale effecten al meegenomen, en nu nog een keer~~

- ~~Ja. Bij de herbeoordeling en toelating van de 55 middelen, die nu onderwerp z zijn van de herbeoordeling, zijn door het Ctgb destijds subletale effecten meegenomen/betrokken in de risicobeoordeling van bijen. Dit betreft Voorbeelden: de effecten op gedrag, vlucht-en/of foerageeractiviteit, broedontwikkeling, stuifmeel- en nectaropslag, en op het gewicht van het volk.~~
- ~~Nu is weer op de subletale effecten beoordeeld, conform de nieuwste EU Binnen de herbeoordeling is daarnaast ook gekeken naar residugegevens in pollen en nectar en indien nodig hogere tier studies die uitgevoerd waren met realistische blootstelling. Deze gegevens zijn voor de vier te herbeoordelen stoffen aanwezig en zijn dus waar relevant gebruikt richtsnoeren.~~

Stavaza van de monitoring insecten

- Over de insectenmonitor heb ik uw Kamer per brief van eind april jl. geïnformeerd.
- De monitoring zal alsnog worden voortgezet.

Is er een overzicht hoeveel gwbmiddelen gebruikt worden?

- De Regeling Gewasbeschermingsmiddelen en Biociden (artikel 7.2.) verplicht fabrikanten, importeurs en handelaren om gegevens van de in Nederland geleverde hoeveelheden gewasbeschermingsmiddelen, gespecificeerd naar werkzame stof, uiterlijk drie maanden na afloop van een kalenderjaar aan de minister van EL&I te verstrekken.
- De nVWA beheert deze gegevens.
- Jaarlijks publiceert de nVWA op haar website de afzet per gewasbeschermingsmiddelengroep (fungiciden, grondontsmettingsmiddelen, herbiciden/loofdoodmiddelen, insecticiden/acariciden, overigen).

Kunnen stoffen en middelen niet frequenter worden herbeoordeeld?

- In de Europese kaders is vastgelegd dat middelen elke 10 jaar worden herbeoordeeld, tenzij er aanleiding is om dit eerder te doen.
- Indien het op basis van nieuwe inzichten aannemelijk wordt dat er bijzondere nog niet eerder onderkende en onaanvaardbare risico's van het toegestane gebruik optreden, kan het Ctgb ingrijpen door het opleggen van additionele gebruiksvoorschriften of het intrekken van de toelating.
- Bla (5.1.2.e wat hier??)
- Indien er geen aannemelijk verband is tussen het waargenomen effect en het toegelaten gebruik, wordt niet ingegrepen in de verleende toelating en wordt het middel alsnog herbeoordeeld bij de herregistratie.

Waarom voor bijen niet eerder ingegrepen? Waarom was er een Kamermotie noodzakelijk?

- Op het punt van de zaadcoating heeft het Ctgb reeds eerder risicobeperkende maatregelen ingesteld, nav incidenten in andere EU landenidstaten. Toen is ingegrepen omdat de relatie tussen deze incidenten (acute bijensterfte) en blootstelling aan stof van behandeld maiszaad zeer duidelijk was.

~~Tot nu toe geen wetenschappelijk onderbouwde aanwijzingen.~~ Voor een relatie tussen de achteruitgang van de bijenstand en het nu toegestane gebruik van neonicotinoïden ontbraken en ontbreken tot nu toe wetenschappelijk onderbouwde aanwijzingen.

Daardoor was er voor het Ctgb tot op heden geen reden om in te grijpen in de lopende toelatingen als reactie op de achteruitgang van de bijenstand. De restricties zoals gesteld komen voort uit het toepassen van het nieuwe EU kader. Deze herbeoordeling gebeurt op voorhand van de herregistratie-beoordeling datum van deze middelen. Regulier wordt er slechts met nieuw kader gewerkt indien het middel geherregistreerd moet worden. Daarom is op voorhand niet te voorzien dat er restricties gesteld hadden moeten worden.

Hoe zit het nu met de effecten van neonicotinoïden op andere bestuivers, waaronder vlinders?

- Voor meer algemeen werkende insecticiden (waaronder neonicotinoïden en fipronil) wordt er vanuit gegaan dat de risico's voor vlinders en andere bestuivers beide worden gedekt door de risicobeoordeling voor bijen en niet-doelwit arthropoden, omdat de blootstelling vergelijkbaar is en vlinders en andere bestuivers niet gevoeliger zijn.
- Rupsen worden in het veld als plaagorganismen gezien (ze vreten immers aan het gewas) en derhalve niet meegenomen als niet-doelwit organismen.

NB Voor specifiek op lepidoptera (vlinders en motten) werkende gewasbeschermingsmiddelen wordt in de risicobeoordeling wel extra aandacht besteed aan de risico's voor niet-doelwit lepidoptera buiten het veld. Dit wordt voor neonicotinoïden niet nodig geacht.

Blok 3:

Signaleringen van het Ctgb in het herbeoordelingsrapport

~~Moet IenM doen Wanneer is het monitoringsinstrument voor oppervlaktewater operationeel?~~

~~Voor de monitoring van het oppervlaktewater wordt een protocol opgesteld, dat op dit moment in de testfase is. Momenteel in de testfase. De verwachting is dat het protocol in de tweede helft van 2012 gereed is. Eind 2012/begin 2013 zal over de invoering worden besloten.~~

~~Idem Hoe gaat het monitoringsinstrument werken?~~

- ~~• Op basis van het werkelijke gebruik en de emissierisico's (routes en regio's) en de meetresultaten (overschrijdingen in tijd en plaats) wordt gezocht naar een aannemelijk verband tussen toelating en normoverschrijding in oppervlaktewater.~~
- ~~• Ook niet-naleving kan een emissierisico betekenen~~
- ~~• Na vaststelling aannemelijk verband kan aanpassing van de toelating worden overwogen~~

~~Idem Terugkoppeling monitoring oppervlaktewater naar toelating (postregistratieprotocol)~~

~~—— 1. Wanneer in werking?~~

~~—— 2. Relatie met preregistratie~~

~~—— 3. Europese dimensie~~

~~1. Afgelopen jaren is door wetenschappelijke werkgroep een methode voor terugkoppeling monitoring naar toelating ontwikkeld. Momenteel in testfase: samen met toelatinghouders wordt de methode voor een aantal stoffen toegepast.~~

~~Na evaluatie van deze testfase, zal over de invoering worden besloten~~

~~2. De preregistratie was bedoeld om vooraf (bij de toelatingsbeoordeling) te toetsen of zou worden voldaan aan de waterkwaliteitsnormen in grotere wateren (m.n. KRW-waterlichamen). Postregistratie is bedoeld om achteraf na te gaan of de toelating geen overschrijding van de waterkwaliteitsnormen in grotere wateren veroorzaakt. Normoverschrijding kan echter meerdere oorzaken hebben. Om vast te stellen dat de toelating de belangrijkste reden is voor normoverschrijding, wordt het protocol ontwikkeld.~~

~~3. De verplichting tot terugkoppeling van monitoring naar toelating komt voort uit de nieuwe Verordening. De waterkwaliteitsnormen zullen per actieve stof op basis van de Verordening Europees geharmoniseerd worden vastgesteld.~~

~~Idem Waarom wordt er niet ingegrepen op de overschrijding van imidacloprid in het oppervlaktewater?~~

~~De voor de toelating relevante meetgegevens uit de bestrijdingsmiddelenatlas worden door het Ctgb standaard meegenomen in de beoordeling.~~

~~Het Ctgb beoordeelt aanvragen van specifieke toepassingen van middelen en beoordeelt géén stoffen (gebeurt op EU niveau,~~

geharmoniseerd).

~~Meetgegevens kunnen daarom alleen van invloed zijn op de toelating als is aangetoond dat de overschrijdingen van de normen te relateren zijn aan een bepaalde toepassing van het middel, bijvoorbeeld in een bepaald gewas of met een bepaald type toedieningstechniek.~~

~~In de bestrijdingsmiddelenatlas zit een analyse naar de relatie tussen normoverschrijdingen en gewassen. In het geval van overschrijdingen bekijkt Ctgb of er een statistische relatie is met het aangevraagde gewas.~~

~~Als die relatie er is, dan stelt het Ctgb de aanvrager in gelegenheid om aan te tonen dat er geen verband is met het aangevraagde gebruik van het middel, of stelt het Ctgb beschermende maatregelen in het gebruik voor. Deze procedure is ook gevolgd bij de aanvragen van middelen op basis van imidacloprid.~~

~~Het Ctgb kan alleen consequenties verbinden aan normoverschrijdende gehalten in oppervlaktewater als er een aantoonbaar aannemelijk verband is met de ter beoordeling liggende toepassing. De huidige mogelijkheden die de bestrijdingsmiddelenatlas biedt zijn beperkt en daardoor is het vaststellen van zo'n aannemelijk verband moeilijk. Er is dus behoefte aan een verder uitgewerkte methodiek.~~

~~Op dit moment wordt, in opdracht van de ministeries van EL&I en I&M, toetsingskader ontwikkeld, hoe om te gaan met dit type overschrijdingen gedurende de looptijd van een toelating. Op basis van deze ontwikkelingen zal het Ctgb de eventueel verdere noodzakelijke risicobeperkende maatregelen instellen.~~

Blok 4:

Bijenonderzoek

Uw visie op het VN rapport over de oorzaken van de achteruitgang van bijenkolonies?

- Het VN rapport zegt dat het probleem vele oorzaken heeft.

5.1.2.e

Welke ook al weer, even vier noemen?

- Ik deel deze conclusie

-

In België is er een bijenfolder ontwikkeld. Is de Stas bereid om een dergelijk initiatief voor NL te ondersteunen?

(5.1.2.e)

Eerste resultaten (bijensterfte 2010-2011): brief 21/6 Aanvullend onderzoek subletale effecten

?? dit snap ik niet, onderzoek is nog maar net gestart, hoe kunnen er dan al recaties van imkers zijn? Vanaf 1 april kwamen de eerste reacties binnen van imkers over de wintersterfte 2010-2011. De meldtermijn is inmiddels wel gesloten, maar daarmee zijn de resultaten nog niet meteen beschikbaar. Die moeten eerst goed geanalyseerd en beschreven worden, voordat de onderzoekers ze vrij geven.

Literatuuronderzoek WUR

- Het literatuuronderzoek naar de effecten van neonicotinoïden en fipronil op bijensterfte wordt uitgevoerd door ^{5.1.2.e} (WUR), ^{5.1.2.e} (VU), ^{5.1.2.e} en ^{5.1.2.e} (beiden Universiteit Gent).
- Het literatuuronderzoek baseert zich op peerreviewed wetenschappelijke literatuur. Het ligt op dit moment voor een reactie bij een aantal onderzoekers (welke?).
- **Ik wil hen de tijd geven om de resultaten te bestuderen.**
- **Dafarna zal ik het onderzoek naar uw Kamer sturen.**

Hoe kan het Ctgb al gebruik gemaakt hebben van het literatuuronderzoek, terwijl TK nog niet over het onderzoek beschikt? Graag dit gewijzigde antwoord laten goedkeuren of wijzigen door Ctgb

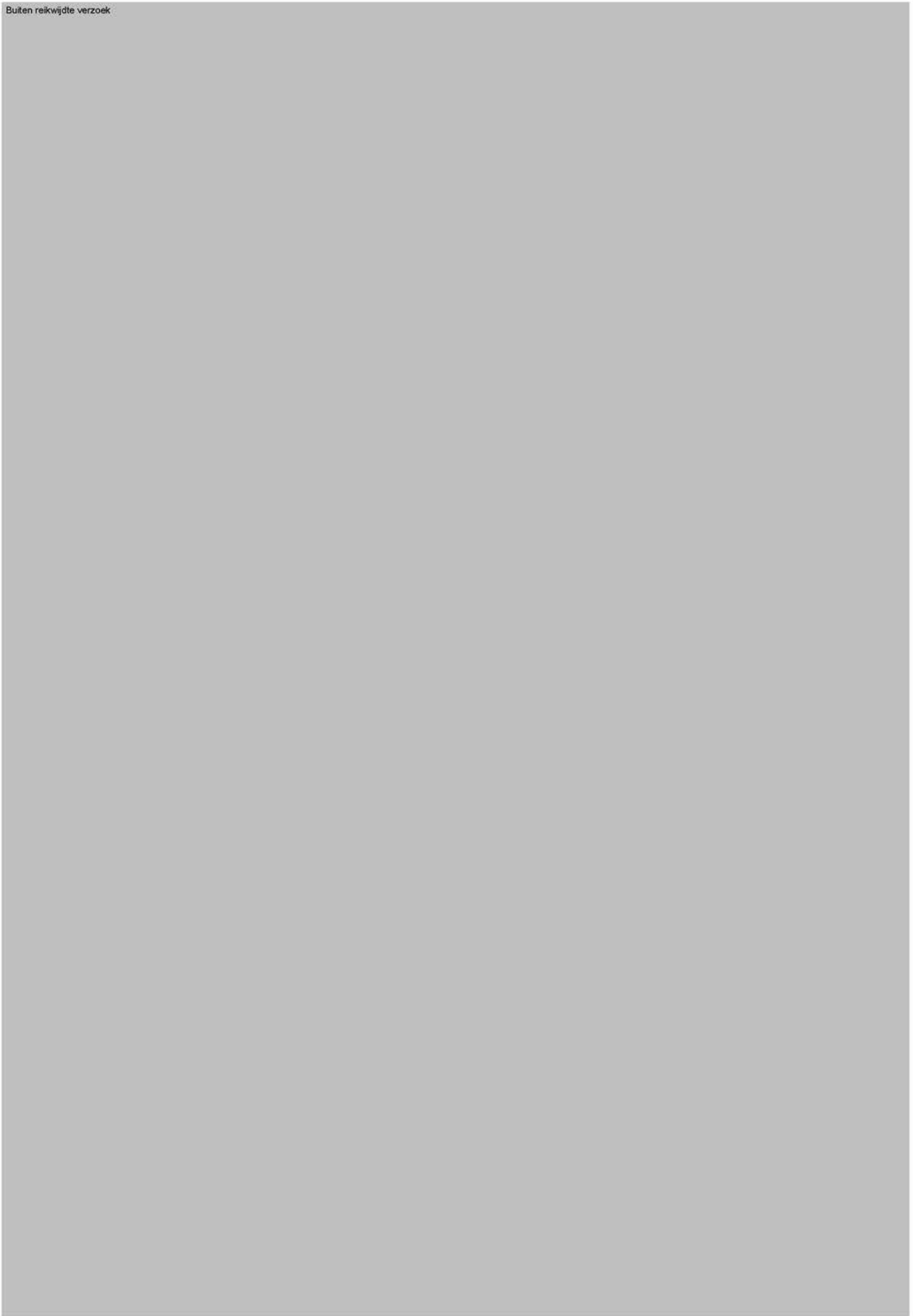
- ~~Er is besloten in de herbeoordeling de analyse van de beschikbare literatuur ("peer reviewed") mee te nemen.~~
- Bij de herbeoordeling van het Ctgb is gebruik gemaakt van deze openbare literatuur zoals ook meegenomen gaat worden in het literatuuronderzoek van WUR. WUR heeft hierbij het Ctgb ondersteund dmv het aanleveren van de literatuurlijst.
- Het Ctgb heeft vervolgens eigenstandig beoordeeld of de wetenschappelijke literatuur de conclusies van de risicobeoordeling, uitgevoerd op basis van het beschermde dossier, tegensprekt of bevestigt.
- Tijdens deze beoordeling is afgestemd met ^{5.1.2.e} @wur om in lijn te blijven met het concept "peer reviewed" literatuuronderzoek.
- Tijdens de herbeoordeling is dus gebruikt gemaakt van dezelfde openbare wetenschappelijke literatuur als in het genoemde literatuuronderzoek door WUR.

Hoe is de betrokkenheid van andere universiteiten (dan WUR) bij het onderzoek naar gewasbeschermingsmiddelen en bijensterfte?

- Het aanvullende onderzoek naar de effecten van neonicotinoïden op bijensterfte wordt uitgevoerd door WUR. In de begeleidingscommissie zitten onderzoekers van andere universiteiten (namen plus welke uni's!!!).
- De literatuurstudie naar effecten van neonicotinoïden en fipronil op bijensterfte is een gezamenlijke activiteit van onderzoekers van verschillende universiteiten (WUR, VU en Universiteit Gent). Daarnaast zullen onderzoekers van nog andere universiteiten (Universiteit Utrecht en Leiden) het resultaat kritisch beoordelen voordat het wordt vrijgegeven.

Wat vindt groot deel van onderzoekers van de oorzaken van bijensterfte?

- (5.12.e 14 maart 2011):
- "Veel onderzoekers vinden dat de chronische aanwezigheid van Varroa (+begeleidende virussen) en sinds een aantal jaren wellicht Nosema ceranae belangrijke verklarende oorzaken zijn van bijensterfte. Een toenemend aantal respectabele onderzoekers houdt rekening met effecten van insecticiden en bepleit nader onderzoek"
- Dat aanvullende onderzoek gaat nu plaatsvinden

|

|

Welk onderzoek op het gebied van bijensterfte wordt er uitgevoerd?

- Er is op verschillende momenten onderzoek gestart.
 - Zo is er het varroa-onderzoek, dat voor de helft door de Europese Commissie gefinancierd wordt. Het is gestart in 2007 en in 2010 is een tweede periode van drie jaar van start gegaan. (kosten in 3 jaar 1 miljoen euro, waarvan 500.000 voor ministerie en 500.000 voor EC).
 - Eind 2009 is er een volledig door mij gefinancierd onderzoek gestart met een monitoring en verdiepend onderzoek naar de relatie tussen oorzaak en gevolg van de bijensterfte (duur 3 jaar, kosten 1 miljoen). Het varroa-onderzoek is hier volledig in geïntegreerd voor optimaal resultaat). Daarnaast kijkt dit onderzoek naar

Nosema spp en de rol van wilde bestuivers in de bestuiving. Dit zal ook een advies formuleren over mogelijke beheersmaatregelen die de beschikbaarheid van stuifmeel moeten verbeteren. De eerste resultaten zijn u 21 juni toegestuurd.

- Deze zomer is er ook een tweejarig onderzoek van start gegaan naar de effecten van neonicotinoïden op bijenvolken (kosten 268.000 euro). De eerste resultaten zijn pas in 2012 te verwachten.
- Tot slot is er deze zomer gewerkt aan een literatuurstudie die een review op moet leveren over de effecten van neonicotinoïden op bijensterfte. Deze hoop ik u in oktober te kunnen sturen

Levert het bijensterfteonderzoek voldoende resultaat op?

- De resultaten van het eerste jaar heb ik u gestuurd op 21 juni.
- Die resultaten moeten vaak in een volgend jaar bevestigd worden om echt conclusies te kunnen trekken. Nog niet alle analyses en resultaten van in 2010 genomen monsters zijn al bekend. De resultaten van het eerste jaar zullen dus nog aangevuld worden.
- Voor wat er al wel ligt, zijn er goede resultaten beschikbaar.
- De monitoring bevestigt wat in onderzoeksvolken al bekend was, dat de timing van een goede varroabestrijding de sterfte vermindert.
- Een goede varroabestrijding bestrijdt niet alleen de rechtstreekse gevolgen van de varroamijt, maar voorkomt ook de verspreiding van virussen en de parasiet *Nosema* spp.
- Het verdiepende onderzoek ontvouwt ook de onderliggende oorzaken voor een slechte of goede vitaliteit van de bijenvolken.

Resultaat onderdeel onderzoek over wilde bijen:

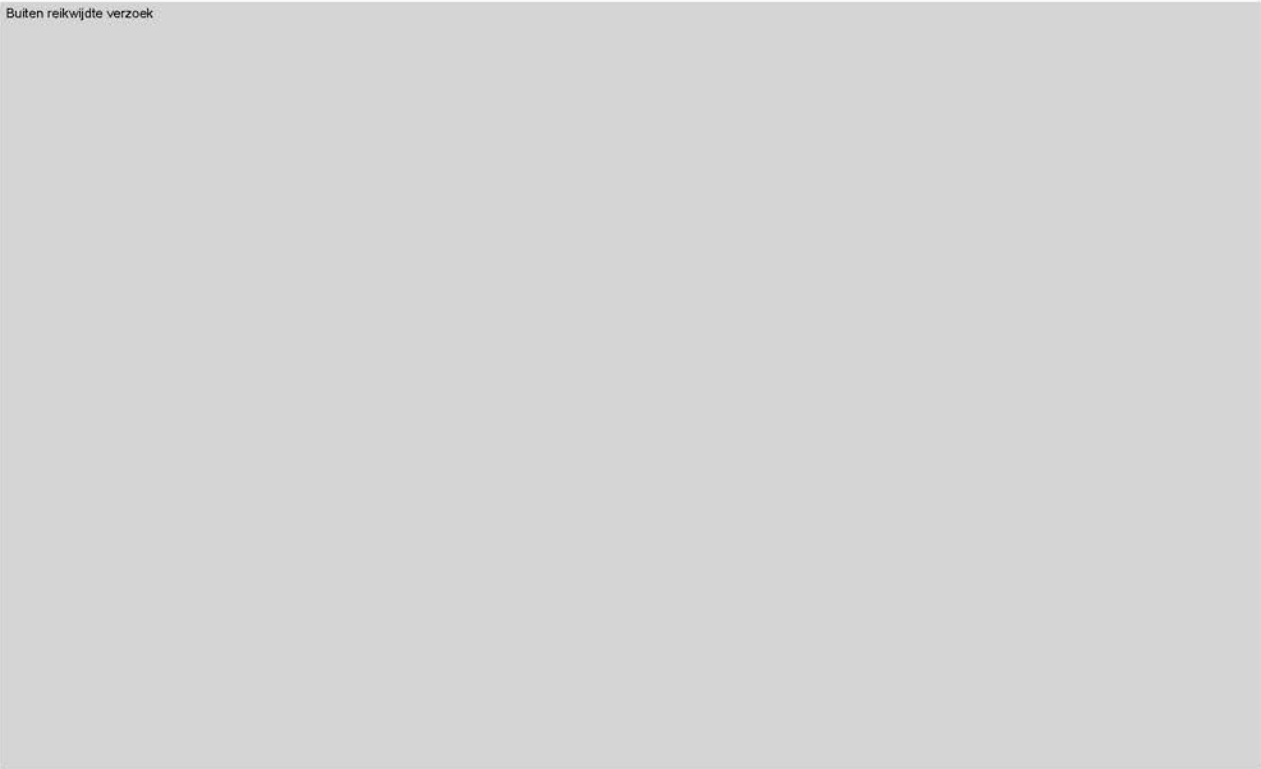
- De driejarige intensivering van onderzoek en monitoring (zie brief 29 mei 2009) betreft niet alleen de door imkers gehouden honingbijen (*Apis mellifera*), maar ook wilde bestuivers; in het bijzonder wilde bijen, waarvan 350 verschillende soorten in ons land bekend zijn. Ook bepaalde soorten wilde bijen gaan achteruit en ook wilde bijen kunnen nuttig zijn voor de landbouw.
- Het wildebijenonderzoek wordt uitgevoerd door Alterra en de Stichting European Invertebrate Survey Nederland. Er is

Versie dd 2 september 2011

inmiddels onder meer een allereerste verkenning gedaan naar het potentiële nut van wilde bijen voor de landbouw.

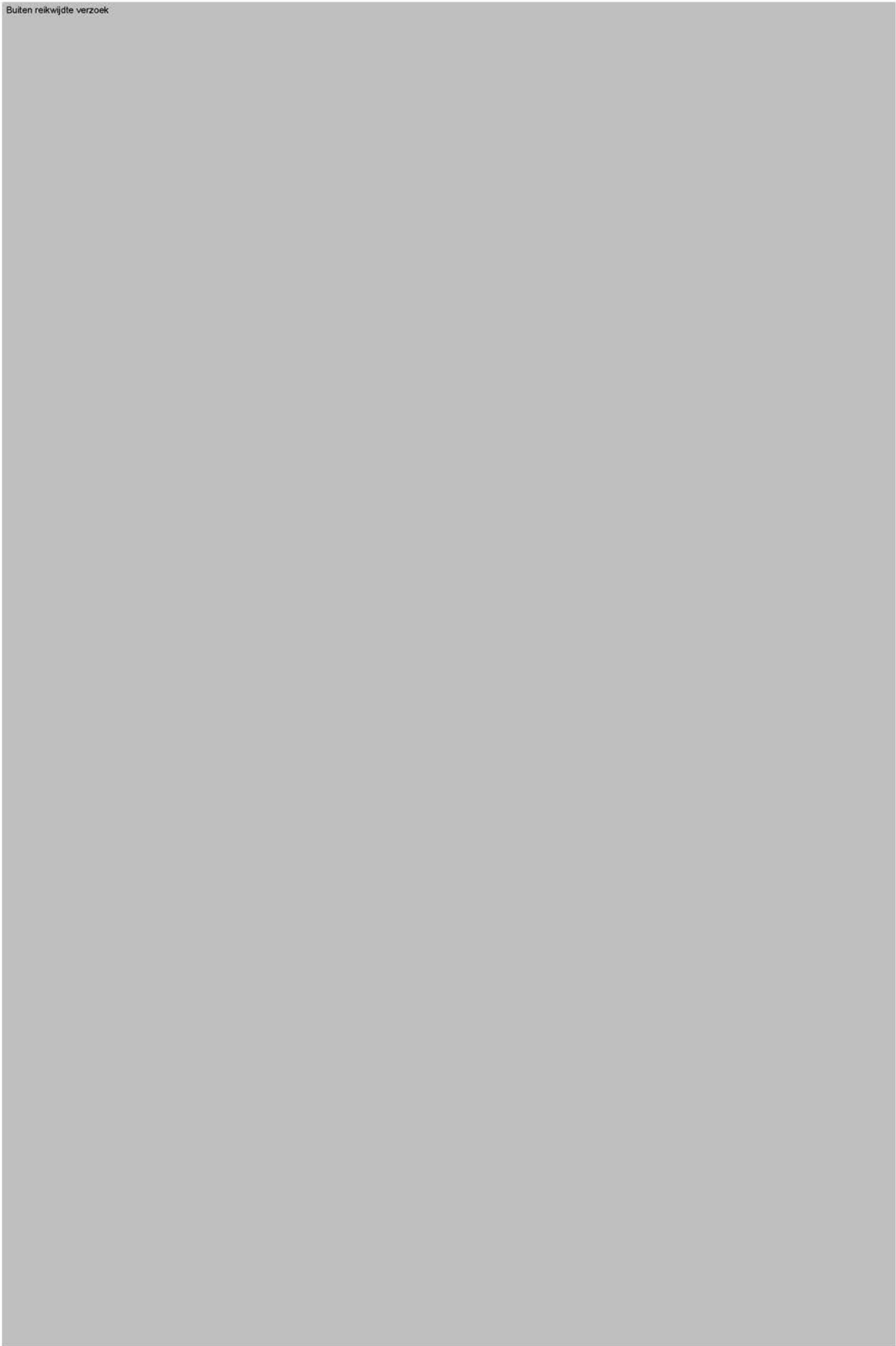
- De eerste tussenresultaten laten zien dat ook wilde bijen inderdaad potentieel relevant zijn in de bestuiving van landbouwgewassen.
- De komende twee jaar wordt het onderzoek naar het potentiële nut van wilde bijen voortgezet en wordt ook een inschatting gemaakt van eventuele factoren voor achteruitgang en wordt advies geformuleerd over eventuele te nemen beheermaatregelen.

Buiten reikwijdte verzoek

Buiten reikwijdte verzoek

Buiten reikwijdte verzoek

Buiten reikwijdte verzoek

Buiten reikwijdte verzoek

Buiten reikwijdte verzoek

Buiten reikwijdte verzoek

Blok 5:

Gewasbeschermingsmiddelen en humane gezondheid. (uit eerdere debatten)

Is het onderzoek van Radboud aan EFSA gestuurd? Al reactie?

- ~~d~~Dat is aan EFSA verzonden met de vraag of en zo ja op welke wijze en door wie nader onderzoek verricht moet worden

Wat is de stavaza tav het rapport van de Gezondheidsraad uit 2000? Past het Ctgb dat toe in de beoordeling?

- Ctgb laat mij weten het rapport en onderzoek inzake veldonderzoek voor de toelating van gewasbeschermingsmiddelen te kennen en zelf betrokken te zijn geweest bij de commissie die dit heeft opgesteld.
- De aanbevelingen van de commissie worden meegenomen bij de beoordeling. Ook bij de verdere uitwerking van internationale richtlijnen inzake veldonderzoek wordt dit ingebracht.
- Binnenkort gaat een wetenschappelijk panel van de EFSA de problemen mbt de statistische power in kaart brengen juist voor veldonderzoek naar bijen en dan ook aanbevelingen doen op dat terrein.
- Ctgb zal de resultaten vanzelfsprekend betrekken bij de beoordeling van toelaatbaarheid van middelen.

In zijn reactie op het artikel van ^{5.1.2.e} (humane tox) geeft het RIVM aan dat deze studie niet bedoeld is om de risicogrenzen voor de mens ter discussie te stellen. Er wordt dus niets mee gedaan?

- De inhoud van wetenschappelijke artikelen zijn bekend bij EFSA en worden meegenomen met de update van normen en beoordelingsmethoden

Wat vindt u van het Robinson-rapport over glyfosaat?

- ^{5.1.2.a} is rapporteur lidstaat (RMS) van glyfosaat en heeft in die hoedanigheid een reactie gegeven op dit rapport (het ^{5.1.2.a}) op verzoek van de EU Commissie.
- ^{5.1.2.a} concludeert dat slechts zeer weinig nieuwe feiten worden gepresenteerd in het rapport. De meeste data zijn reeds eerder meegenomen bij de risikobeoordeling door ^{5.1.2.a} en internationale instellingen.
- EFSA heeft tijdens de laatste SC_oFCAH van juli jl. een zeer kritische reactie over het rapport gegeven.

- Het rapport stelt aan de hand van glyfosaat de uitgangspunten van een beoordeling ter discussie en de geldigheid van een aantal algemeen wetenschappelijke paradigma's op toxicologisch gebied. Dit kan als discussie worden opgestart door de EU onder de komende periodieke herbeoordeling.
- EFSA geeft aan dat de EU over de uitgangspunten gaat.

Wat vindt u van het Greenpeace rapport over Roundup (glyfosaat)?

- Rapport richt zich tegen het gebruik van Genetisch gemodificeerde Organismen (GMO) (Roundup-ready gewassen)
- Bevoegde instanties werken eraan en nemen de inhoudelijke (toelatings) bezwaren, zoals gepresenteerd door Greenpeace mee.
- ^{5.1.2a} is als rapporterend lidstaat een belangrijke speler als het gaat om de beoordeling van de werkzame stof glyfosaat.
- We hebben ^{5.1.2a} gevraagd of er al commentaar is op dit rapport, dit zal in de komende SCoFAH van September verder worden besproken.
- Hier moeten we met een voorstel komen, iets als: dat we ^{5.1.2a} hebben gevraagd om net als Robinson dit rapport te bestuderen, als rapporteur namens andere landen, omdat het hier een stof betreft (= competentie EU) en omdat het handig is dat zij dit doen omdat ze dat andere rapport ook al hebben gedaan. Ook inbrengen in EUmeeting in september
- Reactie van RMS ^{5.1.2a} ? (Navraag gedaan)

Leveren de hoge risico's van imidacloprid in oppervlaktewater risico's voor de mens op? Doet IenM, hier weg

- nee
- hierover is nav een aangenomen motie onderzoek door RIVM gedaan
- het resultaat van dit onderzoek heeft de stas I&M naar de Tk gestuurd
- RIVM heeft naar route's drinkwater, zwemmen en visconsumptie gekeken. Er zijn geen aanwijzing van risico's voor de mens gevonden

Hoe staat het met het Gezondheidsraad-advies over omwonenden Doet IenM, hier weg

Versie dd 2 september 2011

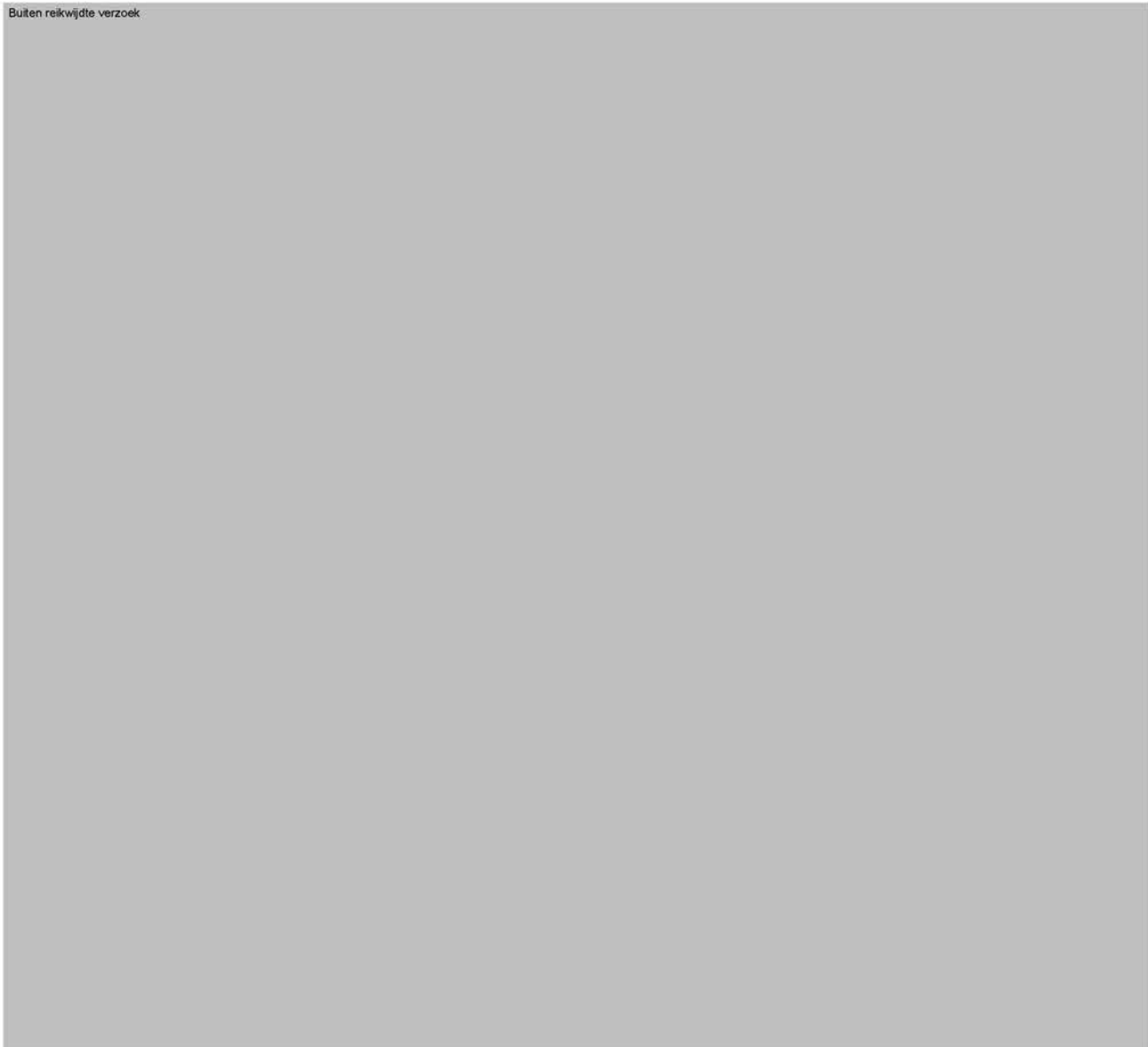
- ~~medio april jl heeft de stas van I&M aan de Gezondheidsraad om advies gevraagd.~~
- ~~in het adviestraject is een tweedeling gemaakt. Eerst zal het GR over het nut van bevolkingsonderzoek adviseren. Dit advies is/wordt zomer 2011 naar de TK gestuurd. Het eindadvies komt in de loop van 2012~~
- ~~inhoud van het advies over het nut van bevolkingsonderzoek is dat de GR dit wenselijk/noodzakelijk acht. In het eindadvies zal zij voorstellen doen voor een invulling van het advies~~

Buiten reikwijdte verzoek

Blok 6:
Beoordelingsautoriteit Ctgb

Buiten reikwijdte verzoek

Buiten reikwijdte verzoek

Hoe staat het met de toelating van Merit Turf?

- Het bezwaar tegen de toelating van Merit Turf is afgewezen door het College.
- Inmiddels heeft de Bijenstichting beroep ingediend bij het CBB.

Buiten reikwijdte verzoek

Neemt het Ctgb in haar beoordeling nu de bevindingen mee uit het Cresswellonderzoek?

5.2.1

- Het Ctgb heeft het bewuste artikel van Cresswell (2011) betrokken bij de herbeoordeling van de neonicotinoïden:
- Verschillende van de in de risicobeoordeling gebruikte studies over één van de neonicotinoïden zijn gebruikt in een meta-analyse die recent is gepubliceerd in een artikel van Cresswell (2011).
- In dit artikel wordt de statistische power van honingbij-semi-veldtesten om subletale effecten aan te tonen in twijfel getrokken. Dit geldt niet alleen voor de neonicotinoïden, maar heeft betrekking op alle bestrijdingsmiddelen waar (semi-) veldtesten gebruikt zijn in de risicobeoordeling voor bijen.
- Specifiek voor het veldonderzoek voor bijen zal op korte termijn een wetenschappelijk panel van de EFSA (EFSA mandaat M-2011-0185; nog niet gestart) ook hiernaar kijken.

Ctgb alternatieve tekst: [Alternatieve tekst vind ik beter.](#)

[Sommige van de studies die gebruikt zijn in de risicobeoordeling van één van de neonicotinoïden zijn onderworpen zijn aan een meta-analyse, recent gepubliceerd in een artikel van Cresswell \(2011\). In dit artikel wordt de statistische power van honingbij-veldtesten die dienden om subletale effecten aan te tonen, in twijfel getrokken. Dit geldt niet alleen voor de neonicotinoïden, maar voor alle bestrijdingsmiddelen en zal in beschouwing worden genomen door een Europese werkgroep \(EFSA mandaat M-2011-0185; nog niet gestart\). Nederland zal participeren in deze werkgroep.](#)

[Omdat op dit moment niet duidelijk is welke conclusies uit het artikel van Cresswell moeten worden getrokken, baseert het Ctgb zich in haar beoordelingen op geharmoniseerde Europese methodieken.](#)

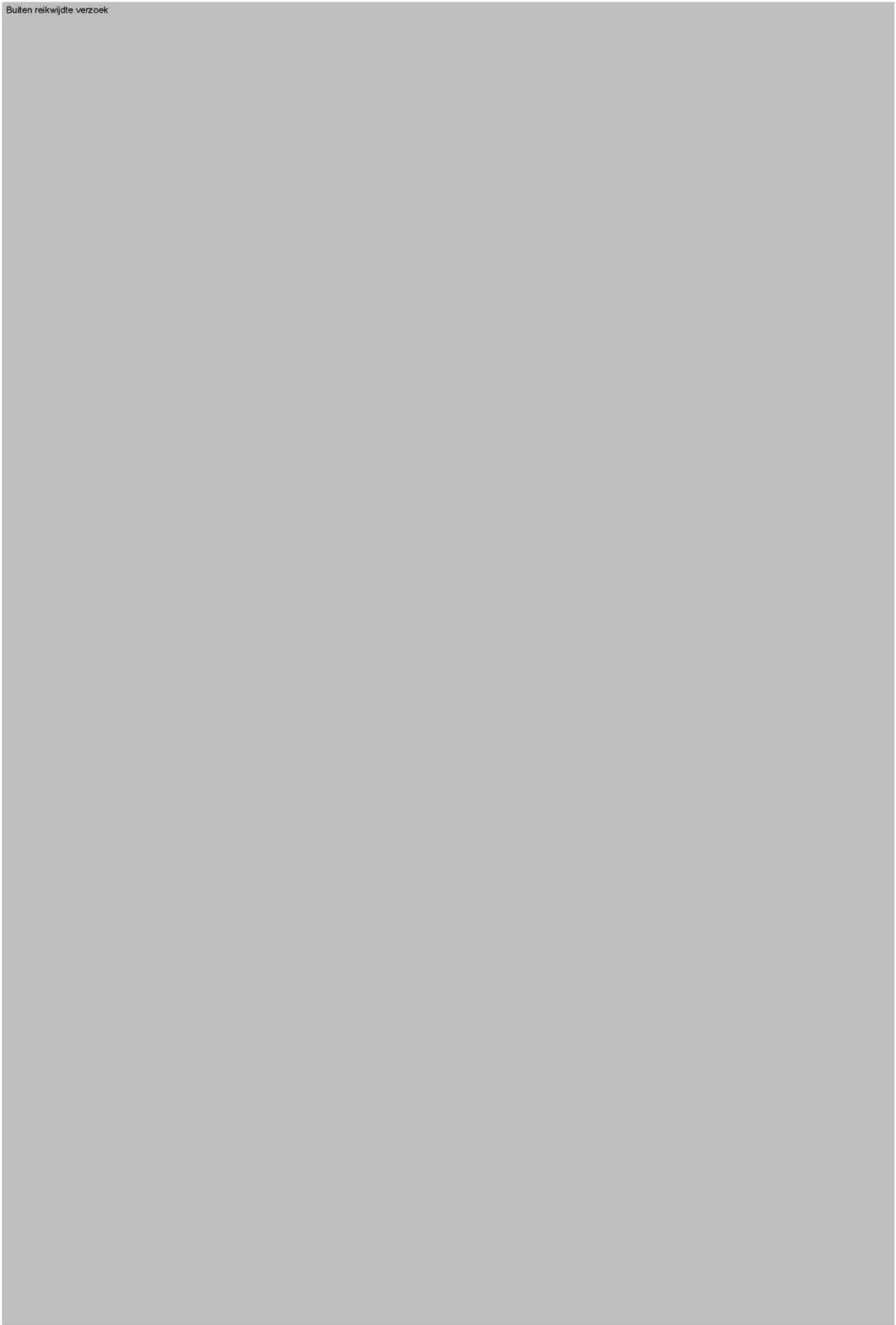
Buiten reikwijdte verzoek

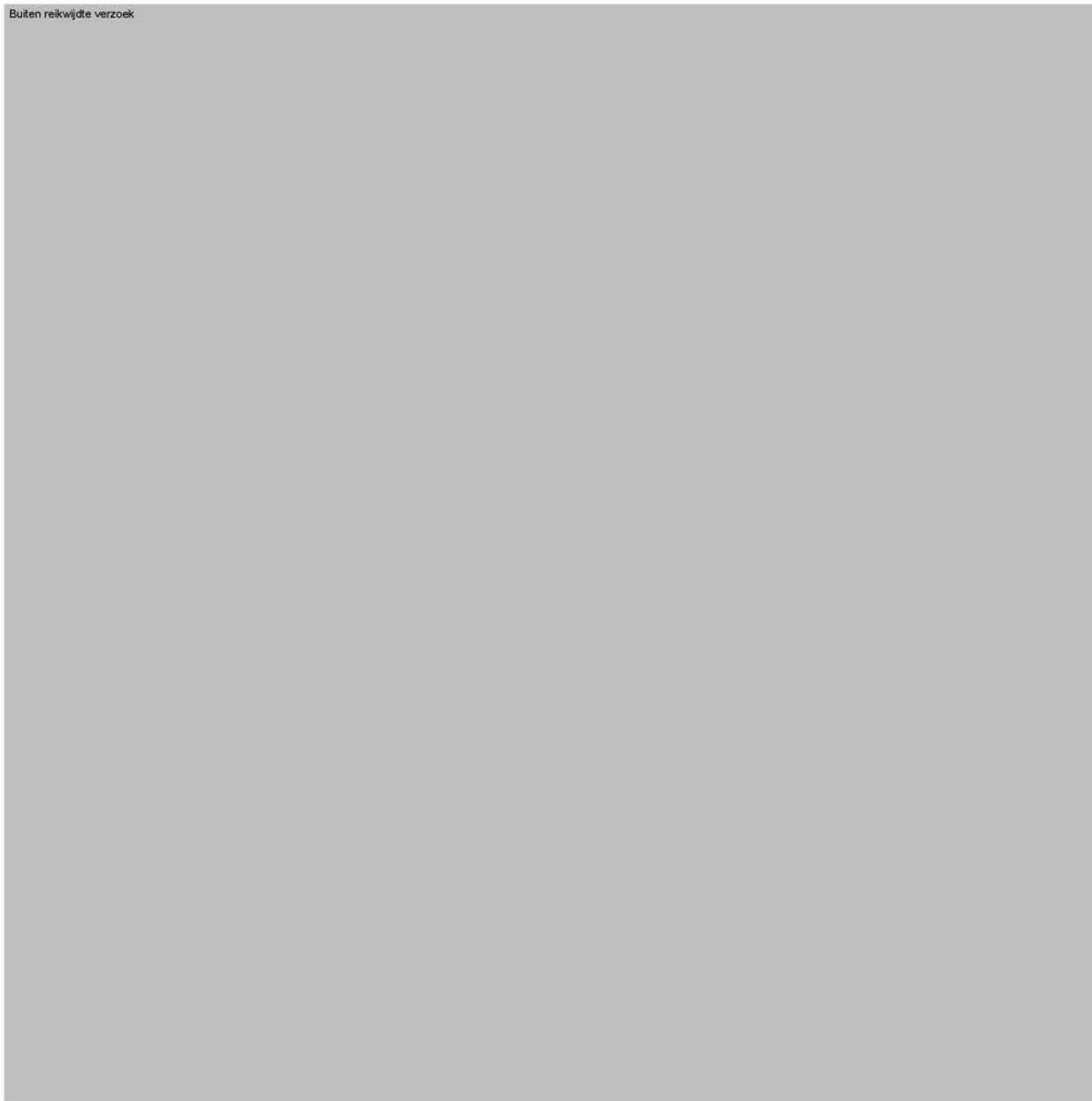

Buiten reikwijdte verzoek

Buiten reikwijdte verzoek

I&M-onderwerpen

Lopen de doelstellingen van het behalen van de Kaderrichtlijnwater gevaar, nu een aantal nationale beoordelingsmethoden komen te vervallen?

- Nee, dat directe verband is er niet.
- De wijzigingen in het beoordelingskader gewasbeschermingsmiddelen betekenen slechts dat in het kader van de toelating van gewasbeschermingsmiddelen niet meer vooraf wordt beoordeeld of een middel verwachte negatieve effecten heeft op het behalen van de KRW.
- Er blijven voldoende andere instrumenten over die bijdragen aan de realisatie van de KRW-doelstellingen.

Preregistratietoets is er niet meer; hoe staat het met de monitoring van normoverschrijdingen van oppervlaktewater?

Voor de monitoring van normoverschrijding van het oppervlakte water wordt een protocol opgesteld, dat op dit moment in de testfase is. De verwachting is dat het protocol in de tweede helft van 2012 gereed is. Eind 2012/begin 2013 zal over de invoering worden besloten.

Wanneer is het monitoringsinstrument voor oppervlaktewater operationeel?

Voor de monitoring van het oppervlaktewater wordt een protocol opgesteld, dat op dit moment in de testfase is. Momenteel in de testfase. De verwachting is dat het protocol in de tweede helft van 2012 gereed is. Eind 2012/begin 2013 zal over de invoering worden besloten.

Hoe gaat het monitoringsinstrument werken?

- Op basis van het werkelijke gebruik en de emissierisico's (routes en regio's) en de meetresultaten (overschrijdingen in tijd en plaats) wordt gezocht naar een aannemelijk verband tussen toelating en normoverschrijding in oppervlaktewater.
- Ook niet-naleving kan een emissierisico betekenen
- Na vaststelling aannemelijk verband kan aanpassing van de toelating worden overwogen

Terugkoppeling monitoring oppervlaktewater naar toelating (postregistratieprotocol)

1. Wanneer in werking?

2. Relatie met preregistratie

3. Europese dimensie

1. Afgelopen jaren is door wetenschappelijke werkgroep een methode voor terugkoppeling monitoring naar toelating ontwikkeld. Momenteel in testfase: samen met toelatinghouders wordt de methode voor een aantal stoffen toegepast.

Na evaluatie van deze testfase, zal over de invoering worden besloten

2. De preregistratie was bedoeld om vooraf (bij de toelatingsbeoordeling) te toetsen of zou worden voldaan aan de waterkwaliteitsnormen in grotere wateren (m.n.KRW-waterlichamen). Postregistratie is bedoeld om achteraf na te gaan of de toelating geen overschrijding van de waterkwaliteitsnormen in grotere wateren veroorzaakt. Normoverschrijding kan echter meerdere oorzaken hebben. Om vast te stellen dat de toelating de belangrijkste reden is voor normoverschrijding, wordt het protocol ontwikkeld.

3. De verplichting tot terugkoppeling van monitoring naar toelating komt voort uit de nieuwe Verordening. De waterkwaliteitsnormen zullen per actieve stof op basis van de Verordening Europees geharmoniseerd worden vastgesteld.

Waarom wordt er niet ingegrepen op de overschrijding van imidacloprid in het oppervlaktewater?

De voor de toelating relevante meetgegevens uit de bestrijdingsmiddelenatlas worden door het Ctgb standaard meegenomen in de beoordeling.

Het Ctgb beoordeelt aanvragen van specifieke toepassingen van middelen en beoordeelt géén stoffen (gebeurt op EU niveau, geharmoniseerd).

Meetgegevens kunnen daarom alleen van invloed zijn op de toelating als is aangetoond dat de overschrijdingen van de normen te relateren zijn aan een bepaalde toepassing van het middel, bijvoorbeeld in een bepaald gewas of met een bepaald type toedieningstechniek.

In de bestrijdingsmiddelenatlas zit een analyse naar de relatie tussen normoverschrijdingen en gewassen. In het geval van overschrijdingen bekijkt Ctgb of er een statistische relatie is met het aangevraagde gewas.

Als die relatie er is, dan stelt het Ctgb de aanvrager in gelegenheid om aan te tonen dat er geen verband is met het aangevraagde

gebruik van het middel, of stelt het Ctgb beschermende maatregelen in het gebruik voor. Deze procedure is ook gevolgd bij de aanvragen van middelen op basis van imidacloprid.

Het Ctgb kan alleen consequenties verbinden aan normoverschrijdende gehalten in oppervlaktewater als er een aantoonbaar aannemelijk verband is met de ter beoordeling liggende toepassing. De huidige mogelijkheden die de bestrijdingsmiddelenatlas biedt zijn beperkt en daardoor is het vaststellen van zo'n aannemelijk verband moeilijk. Er is dus behoefte aan een verder uitgewerkte methodiek.

Op dit moment wordt, in opdracht van de ministeries van EL&I en I&M, toetsingskader ontwikkeld, hoe om te gaan met dit type overschrijdingen gedurende de looptijd van een toelating. Op basis van deze ontwikkelingen zal het Ctgb de eventueel verdere noodzakelijke risicobeperkende maatregelen instellen.

Leveren de hoge risico's van imidacloprid in oppervlaktewater risico's voor de mens op?

- nee
- hierover is nav een aangenomen motie onderzoek door RIVM gedaan
- het resultaat van dit onderzoek heeft de stas I&M naar de Tk gestuurd
- RIVM heeft naar route's drinkwater, zwemmen en visconsumptie gekeken. Er zijn geen aanwijzing van risico's voor de mens gevonden

Hoe staat het met het Gezondheidsraad-advies over omwonenden?

- medio april jl heeft de stas van I&M aan de Gezondheidsraad om advies gevraagd.
- in het adviestraject is een tweedeling gemaakt. Eerst zal het GR over het nut van bevolkingsonderzoek adviseren. Dit advies is/wordt zomer 2011 naar de TK gestuurd. Het eindadvies komt in de loop van 2012
- inhoud van het advies over het nut van bevolkingsonderzoek is dat de GR dit wenselijk/noodzakelijk acht. In het eindadvies zal zij voorstellen doen voor een invulling van het advies

Buiten reikwijdte verzoek